

Iklódy-Szabó János munkássága Veszprémért, Veszprém térségéért

B. HORVÁTH ELVIRA

Iklódy-Szabó János. Forrás: Új Magyar Szalon, 1938. aug. 15. 5.

IKLÓDY-SZABÓ JÁNOS (Veszprém, 1877. október 25. – Veszprém, 1943. május 4.) veszprémi értelmiségi családban született. A tihanyi származású édesapja, Szabó Imre a veszprémi püspökségi uradalom ügyésze, a veszprémi választókerület országgyűlési képviselője volt. Fia, Szabó János Wolfgang Norbert, Veszprémbe nevelkedett. A Kegyes Tanítórendiek Római Katolikus Főgimnáziumában érettségizett, ahol hatodik osztályos korától kezdve magántanulónak sajátította el a tudását. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben, Lipcsében és Grazban végezte, államtudományból doktorált. Több nyelven beszélő, széleskörű közgazdasági, közigazgatási ismerettel rendelkező jogásszá vált. A családja régi magyar nemességre utaló Iklódy előnevet születési anyakönyvének melléklete szerint 1916. január 5-én vette fel: vezetéknéve Iklódy-Szabóra változott.

Hivatali munkáját 1899-ben kezdte, amely kezdettől fogva összefonódott helyi, területi, országos szinteken vállalt közéleti tevékenységeivel. Volt Veszprém vármegye szolgabírája, a devecseri járás főszolgabírája, 1907-től a Belügyminisztérium községi, később gyermekvédelmi osztályának fogalmazói beosztottja. Ez utóbbi a magyar gyermekvédelmi intézmények külföldön – Angliától Japánig történő – ismertetésével járt együtt. A Belügyminisztérium ekkor adta ki „Az elhagyott gyermek joga és a magyar rendszer a gyermek védelme terén” című összeállítását, ezt tette közkincsé külföldön, hogy felkeltse az érdeklődést „a szociális gondolkodásban elől haladó

Magyarország iránt”.¹ 1910-ben megválasztották a nagyvázsonyi kerület országgyűlési képviselőjének. Az első világháborúban a 6. császári és királyi huszárezredben szolgált 1918-ig. A Kisgazda Párt Veszprém megyei szervezete 1920-ban nemzetgyűlési képviselőjévé választotta. E megbízatása idején részesévé vált a Bethlen-kormány és az Egységes Párt megalakulásának, s ez utóbbinak szintén képviselője lett. A kormányzó 1922-ben főtanácsosává nevezte ki.

Ennek az évtizednek az elején telepedett le Alsóörsön. „Nagyon népszerű ember, és barátságos, leereszkedő, nem büszke, pedig tehetné, hogy büszke lehetne. [...] A község déli szélén van egy gyönyörű stílusú kastélya. Valóságos kis vár. Kapuja hatalmas boltív, rajta jóízű, magyaros köszöntés ragyog le arany betűkkel. »Bort, bűzát, békességet!« Aki így köszönti vendégét, az csak tisztalelkű, jó magyar ember lehet.” – olvasható Timár József írásában.² Kiegyensúlyozott volt, elkötelezettségeinek teljesítése érdekében megfelelő életkörülményt teremtett maga körül. Települése boldogulását folytonosan saját ügyének tekintette, tehát segítette.

Fő tevékenysége hamarosan a Veszprémi Takarékpénztárhoz kötötte, ahol 1933-tól az igazgatóság elnöki, 1939-től elnök-igazgatói tisztét is betöltötte. Önmagához hűen mindvégig az anyagi és erkölcsi színvonal emelése érdekében tevékenykedett. Az intézet 1937. február 27-ei közgyűlésén kiemelte: az intézet és Veszprém város sorsa szorosan kapcsolódik egymáshoz. Az egyéb teendők mellett ezért szükséges intenzíven foglalkozni Veszprém, a Bakony- és Balaton-vidék érdekei összeegyeztetésével.³

Hivatali elfoglaltsága mellett jelentős közéleti tevékenységet folytatott, amelyek bizonyítják folyamatos törekvését: az érdekek összeegyeztetését, az egyensúly megteremtését, a meglévő értékek megbecsülését és azok magasabb szintre emelését. Hazája érdekében esetenként Veszprém térségén kívül tágabb környezetre, a Dunántúl egész területére, de még a Felvidékre is kiterjesztette vállalkozásait. Néhány adat ez irányú elkötelezettségeiből:

Balatoni Szövetség; ahol alelnök volt dr. Óvári Ferenc elnökle mellett;⁴

Balatoni Egyesületek Szövetsége; amely „nagyértékű balatoni szerv, mely az erők összefogását jelenti, az egységet dokumentálja. Támogatja a hatóságok munkáját. Nagy feladatok betöltése vár rá.”⁵ Itt társelnök volt vitéz dr. József Ferenc királyi herceg elnökle mellett, ahol az örökös tiszteletbeli tagok között szerepelt: dr. Batthyány

¹ SZIKLAI 1940. 158.

² Uo. 93–95.

³ *Veszprémvármegye*, 1937. 10. sz. 2.

⁴ *Veszprémi Hírlap*, 1937. 20. sz. 5. és 22. sz. 3.

⁵ SZIKLAY 1940. 142. Mivel dr. József Ferenc dédapja, József nádor nyaranta megjelent Balatonfüreden, az gócpontja lett a főúri társaságnak. Ez tradíciót hord magában, a Balatonhoz fűződő érzéseit tőle örökölte.

Lajos, Cholnoky Jenő, Darányi Kálmán, hg. Festetics György, vitéz Gömbös Gyula, Hóman Bálint, Óvári Ferenc.

Balaton Kurír; a Balaton Egyesületek Szövetsége hivatalos lapja (idegenforgalmi, sport, társadalmi és közgazdasági hetilap) főszerkesztője 1936. május 6-ától 1942. december 22-éig, s rendszeres cikkírója. Közülük több megjelent különnyomatban, illetve önálló munkái is így kerültek kiadásra. Például a *Magyar Tenger; Kossuth Lajos eszméi a világpolitika szempontjából; Veszprém és a Szent István évi ünnepi hetek*.⁶

Hungária Yacht Club; 1940-ben választotta elnökévé;

Magyar Vöröskereszt Egylet Veszprémi Fiókja; szintén elnöki tisztségben vezette; *Veszprém-Bakony-Balaton Propaganda Bizottság* elnöke;

Dunántúli Közművelődési Egyesület; amely „a nemzeti szellem ébrentartására és terjesztésére alakult”.⁷ Tiszteletbeli tagja volt 1939. június 11-étől kezdve, majd társ-, illetve alelnöke. Az egyesület félszázados jubileumán 1940-ben társelnöki minőségében adta át Rosos Károly polgármesternek Keipert László alsóörsi festőművész Dunántúlt megörökítő festményét, hogy az a városháza díszé lehessen.⁸

Veszprém város pénzügyi bizottságának tagja;

Légtalmi Liga Veszprémi Csoportja; melynek tiszteletbeli csoportelnöke lett.

Munkájához való hozzáállásából érdemes kiemelni, mint vélekedett Veszprém, a Bakony és Balaton térségéről. „Ez a város, amely szent a maga emlékeivel és élni akarásával, biztatón int felénk egy boldogabb jövő felé. Egy nagy kör középpontja, amelynek egyik sugarában ott fekszik Vázsony a Kinizsiek, Csesznek a Garák, Várpalota az Ujlakiak, később a Hunyadiak, és délen a Balaton felé az örsi Miskék, később a Batthyányiak ősi fészke, és az általuk adományozott felsőörsi XIII. századbéli, még ma is sértetlenül álló román stílű templom, és a nevét adó férfiú méltóságával az alsóörsi Cserhegyen épült Horthy Miklós kilátótorony.”⁹

Közéleti munkájának egyik, mondhatjuk fő irányultsága a Balaton térségére összpontosult. Érdemes az ide irányuló tevékenységeköréből is felidézni néhányat, hiszen sikereivel óhatatlanul Veszprém térségének értékeit gyarapította. Múltja volt ennek, hiszen Csokonai Vitéz Mihály, Deák Antal, Eötvös Károly, Festetics, Garay János, Jókai Mór, Kisfaludy Sándor, Palatinusz József, Széchenyi, Wesselényi Miklós a maguk idejében és lehetőségeikben már sokat tettek a Balaton megismertetéséért. Mindannyiuk lelkiségét a szépség, jóság, igazság után való törekvés jellemezte. Szeretettel foglalkoztak e tájrésszel, az ide kötődő embereket érintő problémákkal. Tevékenységüket mérlegelve és elismerve, őket követte Iklódy-Szabó János. A Balatonon és környékén e korban halászatot folytattak, működtek fürdők, dívott a vízi közlekedés,

⁶ *Veszprémvármegye*, 1936. 18. sz. 4.

⁷ *Veszprémi Hírlap*, 1940. 6. sz. 6.

⁸ *Veszprémi Hírlap*, 1940. 26. sz. 1.

⁹ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 15–16.

sport, turizmus, idegenforgalom, de a térség felkarolásra, fellendítésre várt, mert a települések lakói és közösségei tökehiánnyal küzdöttek. Ennek megfelelően intézkedései elsősorban a vízi- és szárazföldi közlekedés, sport, kilátótorony, üdülőhelyek, fürdőtelepek, halászat felé irányultak. Mindez kiteljesedett a Balatoni Nemzeti Park gondolatával, végül a már említett három tájegység összekapcsolásának javaslatával.

A Balaton-kultusz megteremtésének előfeltételét a tájegység megközelíthetőségének biztosítása jelentette. Ezért szorgalmazta a Balaton körüli úthálózat kiépítését. Megindult, de 1940 végére még nem fejeződött be, pedig érintette volna a Nagyvázsony, Tapolca, Balatonkeresztúr, Nagykanizsa, Kaposvár, Pécs felé vezető közutakat. A Balaton körüli vasúti forgalom fellendítése érdekében megoldandó feladatnak tartotta a MÁV állomások villamosítását, a balatoni kettős vágány kiépítését, a balatoni utazási kedvezmény és a MÁV mérsékelt árú jegyfűzet bevezetését. Sürgette az alsóörsi kikötő bekapcsolását a közlekedésbe, mert azt a Bakony és Balaton közötti, a szárazföldi és vízi közlekedés legideálisabb átszállópontjának látta.

A Stefánia Yacht Club (SYC), illetve a Királyi Magyar Yacht Club (KMYC) 50. évfordulóján aktív munkájáért ezüst érmet és oklevelet kapott több kitüntetett között Kelemen Kornél kultuszminisztertől. Az ebből a klubból kivált Hungária Yacht Club elgondolása szerint szervezték meg 250 km-es távra a kis és nagy hajók részére kétféle beindított Balatoni Kék-szalag Versenyt. Fővédnökségét Horthy Miklós vállalta. Iklódy e versenynek szervezője, Sólyom nevű vitorlásával többszörös díjnyertes versenyzője, országos, nemzetközi viszonylatban népszerűsítője lett. Sport vonatkozásában dolgozott a vitorlázás tömegsporttá fejlesztésén. Meggyőzően hangoztatta az ifjaknak: a vitorlás sport gyors reakcióra, öntudatos döntésre nevel. Az elért eredményei pozitív hatással vannak napjainkra is.

A balatoni sportélet ebben az időben már több sportágban hagyományon alapuló nemzetközi hírnevű volt. Megemlíthető a báró Wesselényi úszóverseny, Vitorlás Európa-bajnokság, síoktatás, Balatoni Jégnapok. S hogy munkáját jó kedéllyel, alázattal végezte, bizonyítja a következő 1940. évi balatonfüredi esemény. A Balatoni Szövetség társelnöki tisztségében csilingelő szánon érkezett meg feleségével a jégnapok ünnepelésére. A közönség kívánságára vidáman iktatott be egy rögtönzött programot. Mint úri kocsis, sorba szánkázta a hölgyeket. 1942 őszén a VIII. Nemzetközi Sporthet rendezték meg – amit „*balatoni kis olimpiásznak*” is neveztek – Balatonföldvár, Balatonfüred, Balatonkiliti, Siófok, Tihany helyszínekkel. Tizenkettő sportágra vonatkozott: galamblovászat, kajakozás, kerékpár, kétféle lovassport, motorkerékpár, tenisz, túravezetés, repülőverseny, úszás, vitorlázás, vízilabda. A versenyen 700 versenyző vett részt, a magyarokon kívül németek, olaszok, svájciak.

A posta-takarékpénztári tisztviselők sportegyesületének kérelmét Iklódy-Szabó János tolmácsolta az alsóörsi közbirtokosság felé. Kilátótorony és 25 ágyas menedékház építésére kértek megfelelő nagyságú területet. Ezek az épületek a Csere-hegyen

a Kékes Szálló tervezője, Padányi-Gulyás Jenő budapesti műépítésszámvevő terve alapján felvidéki reneszánsz stílusban készültek alsóörsi vörös terméskőből. Az alkotás Horthy Miklós nevét viselte. Kúp alakú bejárati kapuja felett a vöröskőfalat a Horthy-címer, a körbe futó díszítősor felett pedig a torony négy sarkát Fejér, Somogy, Veszprém és Zala vármegyék címerei ékítették, mert onnan ezen megyék felé nyílt meg a panoráma.

A Balatoni Egyesületek Szövetsége több alkalommal tartotta értekezletét, közgyűlését Budapesten a Gellért Szállóban. Tárgyalásaik témái Iklódy-Szabó János vezetésével a következők voltak. Az egyesületek közötti béke biztosítása; községrendezés; a rendszertelen parcellázás megszüntetése; bolgár kertek létesítése földhöz juttatással; helyi ipar és kereskedelem kialakítása; kulturális igények kielégítése; történelmi és műemlékek ápolása; gyógyhelyeken a gyógyítás alapjainak biztosítása; a Balaton vízállása, árvíz és jégveszély elkerülése; a Balaton tisztítása hínárgereblyével; part kiképzése; a Sió falazatának kiépítése és hajózhatósága; fürdőberendezések és csónakkikötő-helyek létesítése; kikötők és kompjáratok bővítése; hajógyártás fokozása; fürdőegyletek bérvitorláztatása...

Kiemelkedő tervének minősítendő a *Magyarország Nemzeti Parkja*, más korabeli megnevezéssel a *Balatoni Nemzeti Park* eredetileg tőle származó alap gondolata, amit több más kezdeményezéséhez hasonlóan sajnos nemigen említenek meg napjainkban. Pedig ő hitte: „*Magyar dicsőség a Balaton szépségének nemzetközi elismerése!*” Valóra válását nem élte meg, mert az 1997-ig váratott magára. De a kezdeményezés, az első intézkedés ténye sosem vitatható el tőle!

Igyekezett összeegyeztetni az általa felkarolt tájegység érdekeit az országos célkitűzésekkel. Miután közismertté váltak Gömbös Gyula miniszterelnök országos célkitűzései a Nemzeti Munkatervben, a Balatoni Szövetség ezeknek megfelelően dolgozta át alapszabályát. Korszerűsített programjuk felölelte a fürdőcélokat, higiénikus partszakasz biztosítását, motoros, vitorlás, evezős, hidroplán sportok üzését és ezek következményeit. Tudták, a Balaton térségében már működik több csoportosulás, de ennek ellenére a tőkeszegénység miatt sok tekintetben visszamaradott, fejlesztésre használható tőkére van szükségük. Programjukban előtérbe helyezték a területszabályozást, utak, utcák létesítését, villanyvezeték, az ivó- és szennyvízcsatornázás megoldását. Villaépítkezésekkel kapcsolatban igényként fogalmazták meg a magyaros stílust, egységesített architektúrát. Fontosnak tartották az építkezések segítését, leginkább gyakorlati tervekkel, olcsó anyagokkal, de gondoltak a turista és nagyszállók alapítására is. A már működő nagyobb szabású fürdőhelyeket a nyugati igényeknek megfelelő színvonalra kívánták emelni, ugyanakkor fenntartani az egyszerűbb színvonalú fürdőhelyeket.

1933. augusztus 26-án Iklódy-Szabó János a Balatoni Szövetség Közgazdasági Szakosztályának elnöke Balatonfüreden határozati javaslatot terjesztett elő: nyil-

vánítsák Magyarország Nemzeti Parkjává a Balatont 3 km-es távolságban övező partszakaszt. A megvalósítást a Magyar Földrajzi Társaság Balatoni Bizottsága is tárgyalta dr. Cholnoky Jenő nyugalmazott egyetemi tanár vezetésével. Dr. Klebelsberg Kunó kultuszminister támogatta a kezdeményezést. A teendőkre munkatervet dolgozott ki. Megkezdték a kivitelezést a sporttelepre szánt terület rendezésével, majd folytatódott a Tihanyi Nemzeti Park létrehozásával. Azonban a második világháború és a fő pártfogó, dr. Klebelsberg Kunó 1932-ben bekövetkezett halálát követően fedezet hiánya miatt a kivitelezés megakadt, teljességében nem valósulhatott meg.¹⁰ Ugyanakkor Iklódy ez ügy érdekében fordította beszédeiben, írásaiban, a *Balatoni Kurír* és egyéb lapok hasábjain a hallgatóság, az érdeklődők figyelmét a Balaton, Veszprém és a Bakony nyúlványainak turisztikai egységére azok specialitásaival, érdekességeivel együtt. Kiterjesztette figyelmét a téli időszakra is, hiszen a finn, skandináv, alpesi tavak nem fagytak be évenként, amint a Balaton sem. Hazánkban ez csak egy-egy évben marad el! Itt jellemző a hóborította táj közepén hatalmas jégpáncéllal, rajta halásznak, sportolnak: vitorlás-szán, fakutya, jégközi, korcsolya, síóring, ami lenyűgöző látványt nyújt. Ez specialitás, viszont a bakonyi kézművesség mellett érdekességnek számít az oda kapcsolódó betyárvilág romantikájának emléke. Veszprém bekapcsolásával is közölte elképzeléseit. Ide szállodák, egészségügyi berendezések, élelmészeti lehetőségek, a Balaton-vidéki zamatos gyümölcsök hűtőházak építése vált volna szükségessé. S javasolta az árakat már kezdetben versenyképessé tenni a külföldiekkel.

A Balatoni Nemzeti Parkot tulajdonképpen egy újonnan létrehozandó „Balaton vármegye” területeként képzelte el, hozzá kapcsolva Veszprémet, a Bakony nyúlványait, a Kis-Balatont és a téli üzemeltetés lehetősége miatt Hévizet. Így növelhető lett volna a kezdetben kissé kevésnek mutatkozó és kifogásolt földrajzi földterület nagysága. Vallotta: „A Balaton vármegyében mindennek a Balaton jegyében kellene történnie. Itt már az iskolában a betűvetéssel együtt kellene a gyermeki agyoknak magukba szedni a vendéglátás tudományát, az idegen élő nyelvet, udvariasságot, [...] meg kellene különböztetni a fürdővárosokat a fürdőközségektől, és létre kellene hozni az üdülőfalu fogalmát új településeken. Annak meghatározásával, hogy itt kizárólag nádfedelel magyar stílusú házacskák építhetők!”¹¹

Tehát javaslatában összekapcsolta a hagyományt a jövő képével. Valójában a Balaton vármegye gondolata az új eszmeáramlatok egyikének fogható fel. Létrehozásával három vármegye helyett egy új, autonóm közigazgatási intézmény lépne, de kiemelte, a bürokrácia mellé tőke és lélek is kell. A lélek ez esetben nem egy-egy emberé, az közkinccs, tradíció. A lélek fogja meg az idegent! A Balaton-kultúra nincs századokhoz

¹⁰ SZIKLAY 1940. 142

¹¹ SZIKLAY 1940. 80.

kötve, gyenge, de hajtóerő, egységet tud teremteni! Végezetül: „Az egyesület erkölcsi ereje abban rejlik, hogy először is függetlenek vagyunk a kormánytól, teljesen szabadon fejthetjük ki azt az irányelvet, amelyet a Balaton politikájának irányítása tekintetében szükségesnek tartunk, és az nem egy felülről jött valami, hanem a lelkekből fakadó egység, amely tényleg hivatva van arra, hogy a Balaton nemes érdekeit szolgálja, egyúttal kiegyenlítse azokat az ellentéteket, amelyek esetleg az eszmék harcában a különböző balatoni érdekeltségek között támadhatnak.”¹²

Veszprémi vonatkozású tevékenysége

A városa iránti vonzalma, szeretete váltotta ki e tevékenység-sorozatát. Jól ismerte, tisztelte Veszprém történelmi és kulturális múltját, egyedi természeti szépségeit, az ezekben rejlő és értéket jelentő, sőt azokat fokozható, illetve azzá alakítható adottságait.

Egyaránt foglalkozott kisebb-nagyobb volumenű megoldásokkal, közben mindig hű maradt céljához, a város és térsége fejlesztéséhez. A kisebb megoldásokkal szülővárosa hangulatának, jobb életterének, vonzáskörének emelését kívánta biztosítani, más esetben élhetőbbé tétele céljából a város infrastruktúrájának fejlesztésén, megoldása érdekében hasznos kapcsolatok kiépítésén fáradozott. Összhangban dolgozott a város vezetőségével, vezető közösségeivel. Nagyszerű partnere volt dr. Berky Miklós (1930–1934), majd Rosos Károly (1935–1940) polgármestereknek, s a városi kezdeményezőknek. Tudatosságát és neves személyiségek munkájának elismerését igazolja: oly hatásosan hívta fel a figyelmet a Balaton, Veszprém és a Bakony turisztikai egységére, ezzel megnyerte Gömbös Gyula miniszterelnököt az ügy fővédnökévé, akárcsak Kánya Kálmán külügyminiszter támogató jóindulatát. Gömbös Gyula ezek után ittlétekor a következő véleményének adott kifejezést: „Ennek a forgalomnak központja több, mint ezeréves Veszprém, az egykori Rhispia, Gizella királyné városa, a királyné kancellárjának székvárosa, az Árpád-házi királyok egykori világhíres főiskolájának színhelye, amelyet Csák Péter, a török, végül a kuruc időkben Heister osztrák generális próbáltak a földdel egyenlővé tenni. A XVIII. században úgy jelenik meg előttünk, mint a barokk kor egy gyönyörű ékköve...” Elismeréssel fogadták e véleményyt a helybeliek, de tudatukban élt: az előnytelen vasúti közlekedési irány bizony megtorpanást hozott számukra. „Szegény hivatalnok várossá lettünk, kezdtünk hinni végzetünkben, szinte restelltük zezugos, hegyes-völgyes utcáinkat, lépcsős síkátórainkat, amelyeket lodzsa szerűen kiugró házak szegélyeznek, az egykori gazdagságot, előkelőséget hirdető barokkstilű magánházak pedig bérházakká és hivatalokká váltak. A város közepén kiemelkedő pompás sziklavárra pedig úgy néztünk, mint a nagysz-

¹² SZIKLAY 1940. 151.

rű múlt dicsőség-teljes, egyben bánatos emlékére. És most egyszerre arra ébredtünk, hogy idegenforgalmi központtá váltunk!"¹³

Részletezve a következő törekvések, eredmények köszönhetőek személyének hol az alap gondolat megfogalmazásában, terjesztésében, hol létrehozásának segítésében, végrehajtásában.

Ünnepi hét és a Szent István jubileumi évi ünnepség

Iklódy-Szabó János mindkét rendezvény egyik ihletője, előkészítője, rendezője, aktív levezetője lett. A szervezők összekapcsolták az általa javasolt Ünnepi Hét rendezvénysorozatát a Jubileumi Évi Ünnepségre való felkészüléssel, hiszen e kettő célját már kezdetben egyező tartalommal töltötték meg. Az országos rendezvénysorozatba való bekapcsolódáson, tiszteletadáson kívül céljukként tűzték ki Veszprém központi helyének bemutatását a Bakony és Balaton közti térségben, s e három tájegységet összekapcsolni egymással. A Veszprém–Bakony–Balaton Propaganda Bizottság megalakulásakor, 1934. október 11-én elnöklete alatt határozta el az első Ünnepi Hét megrendezését, mint hagyományteremtést, amely előkészítése majdnem egy évig tartó munkáját igényelte. Mindenképp anyagi és erkölcsi sikerhez kívánták juttatni városunkat. Erről szólt Iklódy-Szabó János a Balatoni Szövetség veszprémi nagy értekezletének megnyitó beszédében, amiről a sajtó adott tudósítást.¹⁴ „Az ünnepi hét nem új szóhatásokra, hanem a régi, patinás múlt felélesztése mellett a magyar lelkiség megerősítésére és ezzel együtt a nemzeti feltámadásba vetett hit ápolására törekszik.”¹⁵

Az első Ünnepi Hetet az annak első részéhez kapcsolódó kiállításokkal együtt Kánya Kálmán külügyminiszter nyitotta meg. „Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy ellátogassak ebbe az ezeréves ősi városba, amelynek nemcsak fekvése gyönyörű, hanem amely régi kultúrával és hagyományokkal is rendelkezik. Ebben a városban évszázadokkal ezelőtt fontos történelmi események játszódtak le. A legnagyobb örömmel vállalom a kormány képviselőjét, mint másfél éve almádi villatulajdonos, tehát Veszprém megyei lakos, és fokozott érdeklődéssel kísérek mindent, ami Veszprém és környékének fejlődéséhez hozzájárul.”¹⁶

Komolyan gondolták a hagyományteremtést. Mutatja ezt a turizmus és a gazdasági fejlődés fellendítése érdekében az 1935. augusztus 11-e és 18-a között megrendezett első Ünnepi Hét programja.

¹³ Veszprémvármegye, 1934. 44. sz. 2–3.; Vasárnapi Újság 6. évf. 1859. 33. sz. 388–390. Rhispia a rómaiak uralma alatt Közép-Pannónia székhelye volt.

¹⁴ Veszprémvármegye, 1934. 43. sz. 2–3.

¹⁵ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 4.

¹⁶ Veszprémvármegye, 1934. 44. sz. 3.

- 11-én Magyar Néprajzi Társaság vándorülése;
- 12-én Veszprém megyei Tanítók kongresszusa hangversennyel, fagylatesttel és divatbemutatóval;
- 13-án Országos Frontharcos találkozó kirándulással összekötve;
- 14-én Veszprém Történelmi, Régészeti és Néprajzi Társaságának előadó gyűlése és Réthy Pál sakkverseny a Koronában a sakk-kultúra felkeltésére;
- 15-én Magyar Országos Állatorvos Egyesület vándorgyűlése;
- 16-án Országos levente és cserkész zenekarok monstre hangversenye és irodalmi est a Petőfi Színházban;
- 17-én Magyar-honi Földtani Társaság vándorgyűlése, a Dunántúli Közművelődési Egyesület hangversenye. Nagy elismerést váltott ki a Csermák emlékhangverseny Müller Oszkár, a Polgári Dalegyesület ügyvezető elnöke rendezésében, amelyet Nyakas János kereskedelmi iskolai tanár *Csermák Antal életéről* tartott előadása vezetett be. A magas szintű műsor előadói között fűzfői, siófoki, veszprémi zenészek léptek fel, például Orsolya Mária veszprémi hegedűtanár művészi játékával, majd a levente és cserkész zenekarok máglyatüze következett;
- 18-án Versenyek díjkiosztása, ünnepi záró ülések, népünnepély a ligetben.¹⁷
- Nagy lehetett a ráhangolódás, a lelkesedés, a siker, mert a kitűzött időpont végéhez ért, de ezt követően még nem kevés és jelentéktelen esemény következett. Mind magukon viselték a nagy-bizottság élén tevékenykedő Iklódy-Szabó János törekvéseit.
- 19-20-án Kétnapos túrát szerveztek a Bakonyba. Veszprémbe kézimunka-, természet- és bélyeggyűjteményekből kiállítást hoztak létre a gimnáziumban, nőipari kézimunka kiállítás nyílt, s a kulturálódás zálogának megerősítése érdekében záróünnepet rendeztek a zeneiskolában és három óvodában. Erre az időre építették fel a Bakonyi Házat a Plosser sétányban.¹⁸ Városi kirakatversenyt és az izraelita iskolában nemzetközi plakátkiállítást rendeztek.¹⁹ A készülődés mozgósította a város különböző közösségeit, mert részt kívántak venni a lakosság felkészítésében, az ünneplésben.
- A Dunántúli Közművelődési Egyesület díszközgyűlést szervezett előadásokkal, amelyekben hazájuk érdekében, azaz a magyarságért végzett munkáit méltatta. Kiemelte gyermekvédelmi tevékenységét, és ezt az egyesület városi óvodásai műsora zárta Avar Erzsébet óvónő vezetésével. Este díszhangversenyt rendeztek.
- A Katolikus Legényegylet Bauer József felső kereskedelmi iskolai tanár „*Ki lesz a céhmester*” című darabját adta elő, életképet mutattak be a „tobakos” állatbőr-kikészítő mesterségről.
- Az Ünnepi Hét rendezőbizottsága egyházzenei hangversenyt szervezett a székes-egyházban.

¹⁷ *Veszprémvármegye*, 1935. 28. sz. 1.

¹⁸ *Veszprémvármegye*, 1935. 28. sz. 1.; 32. sz. 2–3.

¹⁹ *Veszprémvármegye*, 1935. 31. sz. 5.

A Történelmi Társulat előadó ülésén elhangzott dr. Szendrey Zsigmond „*Veszprém vármegyei népszokások*” című értekezése, Pákai Zsolt veszprémi tanártól „*Veszprém vármegye birtoktörténete a török időkben*”, és dr. Tóth Ferenc pápai tanár *a vármegye emberföldrajzának témaköréből* tartott előadást. Ez utóbbin Iklódy-Szabó János is jelen volt.

Rendeztek néprajzi, egyházművészeti, háziipari, amatőr fénykép- és festménykiállítás. Ez utóbbit Bertalan Rózsa, Breyer József, Táray Antal finom tónusú munkáiból és bakonyi, balatoni tájképekből állították össze. Büszke volt a város Breyer József püspöki irodatiszt, festőművész komoly sikerére, amit veszprémi tájképével a Múcsarnok őszi tárlatán aratott. Pingpongversenyt, labdarúgó-mérkőzést, szimultán sakkversenyt, divatbemutatót láthatott még a közönség, toronyzenét hallgathatott Viczena Sándor tárogató szólójával. Sor került a Csomai strandon lampionos, tűzijátékos, táncstes strandmulatságra.

Az Ünnepi Hét kimagasló eseményének számított a Dunántúl frontharcosainak ünnepies találkozója. Körülbelül 300-an jelentek meg: Bicske, Győr, Pécs, Sárobgárd, Székesfehérvár, Szombathely küldöttei és Veszprém megyéből Balatonalmádi, Hajmáskér, Nagyvázsony, Pápa, Veszprém, Vörösberény frontharcosai. Ezen gróf Pálffy-Daun József országgyűlési képviselő az országos központ kiküldötte így szólt: „*Egy letűnt kornak néma tanúja ez a vár, amelynek ellenséggel dacoló sziklaorma fölé Szent István király tűzte a keresztet [...] tekintetünket bizakodóan emeljük fel a vár felett egy ezredév óta láthatatlanul is felénk ragyogó keresztre, hogy hitvallást tegyünk a magyar jövő céljaira...*”, s hitre, higgadságra, kitartásra buzdította hallgatóit.²⁰

Amikor elérkeztek az Ünnepi Hét második részéhez, megnyílt az őstermelő-kiállítás. Darányi Kálmán földművelési miniszter nyitotta meg, aki részt vett Veszprémben a Gazdasági Egyesület jubileumán is az államtitkárral együtt. A dízsátrat az Erzsébet-liget elején állították fel, ahol volt tenyészállat- és lókiállítás; vásár; szőlészeti, borászati, termény, erdészeti, vadászati, bányászati, gyümölcs és kertészeti kiállítás.²¹

Az Ünnepi Héten a vendégzenekarok szerenádok adtak dr. Rott Nándor megyéspüspöknek, dr. Kenessey Pongrác főispánnak, dr. Csiba Mór magyar királyi pénzügyigazgatónak és Rosos Károly polgármesternek. A cigányzenészek a polgármester Szabadság téri lakása előtt azután szerenádok, mielőtt a magyarországi ötszáz éves jubileumukat ünnepelték az Erzsébet téri térzenéjükkel.²²

²⁰ *Veszprém és vidéke*, 1935. 32. sz. 2–3.; *Veszprémvármegye*, 1935. 34. sz. 2.

²¹ *Veszprémvármegye*, 1935. 35. sz. 2.; 36. sz. 1.

²² *Veszprémi Hírlap*, 1937. 18. sz. 5. Mert: „*1437-ben Zsigmond király, Nagy Lajos Mária leányának férje befogadta hazánkba a cigányokat. Az indiai cangár törzs szülöttjei, malagari nyelvűekkel Perzsián, Kabulisztán, Eriván keresztül jutottak Görögországba, honnan egy részük a XV. század első felében hazánkban keresztül egész Európában elterjedt...*”

A város hasonló hozzáállással és folyamatosan, tudatosan készült a jubileumi évi ünnepségre. A városi képviselő-testület tárgyalásairól szóló újságcikk közölte olvasóival: „*A Szent István évi ünneplésekkel kapcsolatos költségekre 42.800 P-t szavaztak meg.*”²³ Felkészülésüket az egész lakosságra kiterjedő lelki ráhangolással kezdték. Kiemelt céljuk közé tartozott az ifjúság erkölcsi vezetése érdekében a piarista szellem ápolása, terjesztése, s a maradandó alkotások, illusztris személyek és ünnepélyek biztosítása mellett a lakosság közhangulatának megfelelő szintre emelése. Emiatt érezték szükségét, hogy közzé tegyenek a helyi sajtóban egy írást I. István király méltatásáról: „...*nagysága ... abban áll, hogy az önkényes vállalkozások pusztulást előidéző korban úgy jelenik meg mint az egyetemes célt és törekvést kifejezésre juttató vezéralak. S azáltal lesz a magyar történelem igazi megindítója, hogy népe életében a kalandos vágyat az átfogó célnak alárendeli, s a »pogány« magyart »kereszténnyé« teszi. Ha kell, szeretettel, ha kell, vaskézvel. Ezért üzenet minden magyarnak az ő alakja, élete. ... a magyarság törekvéseinek első öntudatos harcosa...*”²⁴

A Szent István jubileumi év előkészítése alkalmával Veszprém város idegenforgalmi nagy-bizottsága megerősítésként ismételten felkérte Iklódy-Szabó János kincstári főtanácsost az ünnepléssel kapcsolatos tárgyalásokra. Ezzel Rosos Károly polgármester, Bokrossy Jenő a helyi Idegenforgalmi Hivatal vezetője, a város műszaki tanácsosa mellett kapott és vállalt megbízatást a városi ünnepség megrendezésére. Szorgalommal intézte tovább az anyagi feltételek megteremtését, az előkészítéssel kapcsolatos tárgyalásokat.²⁵ Az eredeti felkérésnek megfelelően már 1934-től kezdve megszakitás nélkül foglalkozott a következőkben részletezettekkel, így a Veszprémről készítendő filmmel; a Hősök Kapuja építésével, amit a magyar hősiesség szimbólumának tekintett;²⁶ Laczkó Dezső szobrával, amelyet a következő évre terveztek, mert felállítására ekkor még gyűjtötték az adományokat; az utak kiépítésével; a Tűztoronyba tervezett harangjátékkal. S javasolta a romok restaurálását; állítsanak szobrot Gizella királynénak; az új templom falára helyezzenek el domborművet, amely Szent István és Kopány csatájára emlékeztetne; de azt is, hogy ezekre a város ajánljon fel még körülbelül 3200 pengőt.²⁷ Az erkölcsi siker elérése, Veszprém jobb megismerése, népszerűsítése, és természetesen vállalásai minél precízebb teljesítése céljából levéltári kutatómunkát végzett,²⁸ előadásokat vállalt és folyamatosan publikált.

A rendezések során, – mondhatni, a gyakorlatban – követve a tervezés metódusát, bár gazdasági, anyagi okok miatt elhúzódva, mégis teljesen összefonódott az Ünnepi

²³ *Veszprémi Hírlap*, 1938. 11. sz. 2.

²⁴ *Veszprémvármegye*, 1935. 33. sz. 1.

²⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1937. 15. sz. 1.; 1938. 29. sz. 2.

²⁶ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 10.; *Veszprémvármegye*, 1934. 43. sz. 2.

²⁷ *Veszprémi Hírlap*, 1937. 15. sz. 1.

²⁸ *Veszprémi Hírlap*, 1938. 19. sz. 6.

Hét és a Szent István jubileumi év rendezvénysorozata; produktumainak bemutatása, közkinccsé bocsátása. Méltányolták az igyekvést az országos vezető szervek, emiatt több esetben kapcsolódtak be lebonyolításába, hogy emeljék a történések színvonalát. Látták, a város és környékének népessége ünnepi lázban ég. Az eseményeket maga Iklódy-Szabó János így összegezte: „Szeptember 30-án, pénteken kezdődik az ünnepi hét és október 15-éig bezárólag tart. Kiemelkedő eseményei a Szent Jobb érkezése és ünnepélyes fogadtatása október 2-án, tábori mise a Szent Imre téren. A Szent István évvel kapcsolatban történt az előző sorokban részletesen ismertetett alkotások ünnepi felavatása. A vármegye és a város diszközgyűlése, az országos oltáregylet, országos idegenforgalmi tanács, Balatoni Egyesületek Szövetsége gyűlései. Bor, gyümölcs, virág és légtalmi kiállítás. Az egyes ünnepélyek sorrendjét kellő időben kiadott meghívó fogja ismertetni.”²⁹

Megjegyzést kíván, mire utal az idézetben „az előző sorokban részletesen ismertetett alkotások” kifejezés. Természetesen a *Veszprém és a Szent István évi ünnepi hetek* című füzetére vonatkozik. Ebből emelem ki azokat az alkotásokat, intézkedéseket, amelyek ehhez az ünnepkörhöz tartoztak és Iklódy-Szabó rendre megemlékezett róluk, hiszen részt vett a megvalósításukban mint a városi helyi bizottság elnöke és felelőse az egész rendezvénysorozatnak. Szervezőtársaival időszerűen és célratörően támaszkodtak a történelmi múltra, mert nemzetünk első királyi házaspárja kiemelt szereppel ruházta fel Veszprém települését. Jelenlétük területileg főleg a Várra, amit *hősök dombjának* is neveztek, és az attól nyugatra fekvő Veszprém-völgyre terjedt ki. Ez olyan tény, amelyet a lehető legkifejezöbben igyekeztek viszonzni e jubileumi évben. A Vár felfrissítése, ünnepi köntösbe burkolása jelentős mértékben megújította annak imázsát. Munkálkodásuk elsősorban István király és Gizella királyné emlékművének elhelyezése, ezzel összefüggésben a Vetési-féle oszlopfő áthelyezése, majd a Gizella királyné idejéből származó kápolna restaurálása, a Várbeli kút felújítása, a veszprémi főiskolára vonatkozó királyi deklaráció szövegének rögzítése, a Hősi Kapu felépítése, a romok környezetének gondozása körül forgott. A történelmi emlékeket Rosos Károly polgármester vette át a városa gondozásába.

Szent István és Gizella királyné szobra

A pályázat kiírását követően Ispánki József (Budapest, 1906. március 10. – Budapest, 1992. november 3.) szobrász kapott megbízást a szoborművek elkészítésére. A Darányi-kormány többek között Hóman Bálint kultuszminiszterével együtt méltányolta Veszprém történelmi, kulturális jelentőségét. Egy bizottságot hoztak létre, amely a helyi illetékesekkel (Rosos Károly polgármester, dr. Rott Nándor megyés-

²⁹ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 16.

püspök, dr. Gutheil Jenő kanonok, Éberhardt Béla tankerületi főigazgató) közösen jelölte ki e szoborművek helyét a Vár utca végén a Papnevelde és a vele szemben álló kanonoki ház között. Döntésük szerint a vállalásaik elkészítéséről a minisztérium gondoskodik, a város gondja a környék rendezése. A lodzsaszerű kilátó és a párkány, lépcsősor, az erkéllyel közös talapzat a szobrászművész és Bretz Gyula építész-mérnök alkotása.³⁰

Vetési-féle oszlopfő

A szoboregyüttes helyén eddig egy védőfal közepén állt az oszlopfő. Feliratának magyar nyelvű szövege: „*Isten nevében tesziünk jót, Albert veszprémi püspök állított engem 1467-ben*”. Most a meredélyt védő falat le kellett bontani, hogy kialakítható legyen a két szobor méltó környezete, ezért az oszlopfő áthelyezésre került. Viszont a veszprémi lakosú Vetési Albert neves humanista, Mátyás király legmeghittebb bizalmi embere, diplomatája volt, ezért kiemelkedő tevékenységének megbecsüléseként kissé délebbre a Várhegyen maradt. A plébánia és az egyik kanonoki ház szegletében alakították ki emlékhelyét Deéd (Dex) Ferenc (Kéty, 1901. április 23. – Bécs, ? ?.) III. Béla király esztergomi palotájának művészi restaurátora tervének megfelelően.³¹

Gizella királyné idejéből származó kápolna (mai elnevezése Gizella-kápolna)

A közvetlenül a püspöki palota mellett álló, Gizella királyné idejéből származó hajdani kápolnát Beöthy István kanonok áldozatkészségéből szintén Dex Ferenc restaurálta. Munkája kiterjedt a nagy mértékben megfakult bizánci stílusú apostolok színes képeire, és a történelmi emlékekre utalva az oltár kövére, amelyre „*Őseink hite, a jövő reménye*” szöveg vésetett.³²

Várkút

A kápolna előtti kút már hosszú ideje betemetve állt. Ez időben még kialakítása, korabeli felhasználása ismeretlen volt, csak következtetésekkel beszéltek róla. Iklódy ismerete szerint a XVI. századi feljegyzések idején *Sárkány-kút*-nak nevezték, amelyhez mondát is fűztek összekapcsolva a sárkányölő Szent Mihály tiszteletére épült székesegyház névadójával. A jubileumi évre készülve e kutat is Dex Ferenc elgondolása alapján nyitották meg, építették körül, de további feltárása ekkor még váratott magára.

³⁰ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 4.; *Veszprémi Hírlap*, 1937. 15. sz. 1.; *Veszprémi Hírlap*, 1938. 8. sz. 5.

³¹ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 6–7.

³² IKLÓDY-SZABÓ 1938. 7.

Viszont a szervezők feliratot vésettek a kútkávéra: „*Civitas ubi olim fontes uberrimi culturae gentis hungarorum eruperant: Ez az a város, ahol hajdan a magyar nemzeti művelődés legdúsabb forrásai fakadtak.*” szöveggel.³³

A veszprémi főiskoláról kiadott deklaráció

Az idegenforgalomra számítva minden téren törekedtek kidomborítani, az egész nemzet és a külföldiek előtt bemutatni azokat a tényeket, amelyek a magyar kultúra fejlődése és Veszprém között fennálltak. Sajnálatos tény: Csák Péter nádor, oligarcha pusztító támadása során a székesegyház és a híres veszprémi iskola a könyvnyomtatás felfedezése előtti korban létesített gazdag könyvtárával együtt elpusztult, magasan művelt tanárai életüket veszítették. Az ünneplő nemzedék viszont nem fogadta el a történettudomány lekicsinylő szakmai besorolását, miszerint működött Veszprémben iskola, de az csak egyszerű egyházi iskola volt. Pedig itt egyházjogot, klasszicista filológiát, törvény- és a szabad mesterek tudományát oktatták magasan képzett tanárok. Tartották magukat IV. László király ünnepélyes deklarációja szövegéhez, amelyben már 1276-ban elismerte, méltó helyére emelte Veszprém I. István király kora óta folytatott kulturális tevékenységét, s a főiskola működését, amit a párizsi egyetemhez hasonlított! Az eredeti szöveget, mellette magyar fordításával, márványtáblába vésték, s azt a püspöki palota oldalfalában helyezték el a Gizella kápolna és a Várkút közelében.³⁴

Hősi Kapu

Tervpályázatát a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács bírálta el. A Várhegy déli lejtőjénél emelték méltó díszével, a hősök termével, ennek közepén egy szarkofággal, és egy Bakonyig terjedő kilátást nyújtó emeleti terasz együttesével. Az első világháború veszprémi hősi halottainak emléket, nevüket a hősök termének falában elhelyezett márványtáblán felsorolva őrizték meg a jövőnek. Költsége 26.826 P volt.³⁵

Bakonyi Ház

A Veszprém vármegyei Múzeum kezdeményezésére, dr. Nagy László múzeumőr gondolata alapján épült eredeti dél-bakonyi stílusban. Őrzi az ilyen házak kultúrtörténeti értékeit.³⁶ Ünnepélyes felavatását 1935. augusztus 11-én tartották. Iklódy er-

³³ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 7–8., 9–10.

³⁴ Uo. 8–9.

³⁵ Uo. 10.; *Veszprémvármegye*, 1935. 34. sz. 3.; *Veszprémi Hírlap*, 1937. 20. sz. 4.

³⁶ *Veszprém és Vidéke*, 1935. 32. sz. 2.

ről így emlékezett meg: „Az ünnepi hetek maradandó emléke a vármegyei múzeum mellett épült Bakonyi Ház, ahol a város már kihalóban lévő ősi jellegzetes csutorás iparának teremtöttünk végleges otthont.”³⁷

Romok környezetének rendezése

A romok rendbetételét egy időben végezték a város virágosításával, szépítésével, és erősen kapcsolódott a magasabb pontokról nyíló kilátás fokozásával. Esedékes, sőt sürgető volt a két zárda: a Várhegy alatti Katalin-zárda (mai nevén Margit-romok) és a Veszprém-völgyi apácázárda (ma: Kolostorok és Kertek elnevezésű, Veszprémvölgyi u. 68.) rendbetétele. Mindkét rom történelmi örökségünk egy-egy része, s mind-egyiket Veszprémre jellemző sajátos, mesés hangulatú természeti környezet övezi. A Katalin-zárdában nevelkedett IV. Béla király lánya, Árpád-házi Boldog Margit tíz éves koráig, a Szent István Völgyhídtól nyugatra húzódó völgyszakasz pedig azt a romot rejtí, amely „... zárdában hímizte Gizella királyné az apácák és a vidék főrangú hölgyeinek segítségével a koronázási ereklyék között ma is gondosan őrzött palástot. A török dúlások szomorú korszaka a kolostort is romba döntötte. [...] a XVIII. században a régi kolostor helyén egy művészi barokkstílusú templom építését kezdte meg [az utód jezsuita rend], de ez a templom soha befejezést nem nyert ...” Most viszont a feltárt romok körüli utakat rendbe tették, virágosították, a szomorú fűz- és nyírfákat a romok melletti békalencsés ritka látványt nyújtó tavacskaival együtt megőrizték, a Séd-patakon átívelő kis hidakat nyírfatörzsekből újra építették, s ezekkel megőrizték a kolostor körüli korábbi időszakot visszaidéző hangulatot. Hasonlóképpen jártak el a Benedekhegy és Séd-patak melletti Katalin-zárda romjai körül is.³⁸

Parkírozás, kilátást biztosító helyek

Paralel intézkedésként kezelte városa szépítését, a megnyugtató, csodálkozásra készítő helyek létrehozását, a kilátók felkeresésére való felhívást a helyi lakosok és ide látogatók számára egyaránt. Ekkor már dr. Berky Miklós előző polgármester is olyan utat mutatott, hogy Veszprémet a *virágok városává* kellene átalakítani. Hogy ebből a szempontból, illetve az akkori szemléletnek megfelelően Iklódy mit és miért tartott kiemelkedő jelentőségűnek, néhány idézet tanúsítja. A kettős szobor melletti kilátó erkélyéről: „... messze nyújtó kilátást adva a nézőnek a vadregényes Bakony kéklő hegyei felé, ahol Zirc, Bakonybél, a Garák ősi Csesznek vára [...] fekszik. A meredek alatt pedig közvetlenül ott látjuk a hullámzó dombokon a festői várost és a

³⁷ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 11.

³⁸ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 5. sz. 15.

benne kanyargó Séd folyót, amely egy geológiai csodaként évezredek folyamán ható erejével áttöri a Várhegyből messze kiugró Szent Benedek hegyet, miután előzőleg egy történelmi nevezetességgel bír, ősi malom kerekeit tartja mozgásban.”³⁹ Ez utóbbi mellett látható a Katalin-zárda romja, távolabb a viadukt. S a viaduktról nyugat felé tekintve ismét csak lenyűgöző a dombok között elnyúló völgyszakasz az apácakolostor és a jezsuita templom romjaival. Ellenkező irányba tekintve pedig a Várhegyen, a Benedekhegyen kívül: „A Szent István völgyhídon Graz felől jövő nagy autósúttráda egy merész átvágással halad a város centruma felé, a sziklahegyek lejtői pedig a budapesti Gellért-hegy és Tabán vidékére emlékeztetnek, amelyek parkírozása folyamatban van, és amelyek tetejéről újból gyönyörű kilátás nyílik a vár keleti felére és a Várhegy szegélyén keresztül, annak túlsó oldalán Rott Nándor megyéspüspök úr áldozatkészségéből az ünnepi hét keretében felszentelésre váró Árpád-házi Boldog Margit templomra...”⁴⁰ S így méltatja a Hősi Kapu teraszáról elének táruló látványosságot: „... csodálatos kilátás nyílik Veszprémnek a maga nemében teljesen egyedülálló, a Séd vize által szaggyalott, repkény, virág és százados lombos fák által tarkított völgyére, a távolban kéklő Bakony hegységre.”⁴¹

A Balaton–Veszprém–Bakony Ünnepi Hetek nagy-bizottságának a városház tanácsstermében tartott értekezlete jelentette a rendezvény tényleges zárását. Iklódy-Szabó János, a rendező nagy-bizottság elnöke nyitotta meg. Beszédében beszámolt az anyagi sikerekről, objektumokról: Bakonyi Ház, Hősi Kapu, úthálózat kiépítése és megindítása, kultúrfilm elkészítése, új templom felszentelése, majd az erkölcsi eredményeket részletezte. Ide sorolta a magas állású barátok megszerzését és a veszprémi emberek kívánt, pozitív hozzáállásának, hangulatának elnyerését. Beszédét követően Bokrossy Jenő városi műszaki tanácsos, az Idegenforgalmi Bizottság elnöke kiemelte a megrendezett tizenegy kiállítást, az előadásokat, sporteseményeket, mert ezek erkölcsi sikert jelentettek, hiszen általuk megtízszereződött Veszprém látogatottsága. Végül a helyi szervezetek és a kormány nevében Iklódy-Szabó Jánosnak szóló köszönetek hangzottak el, amit követően a kialakított hasznos, bizalommal teli kapcsolatok igazolásaként kérések és a jövőt előrelendítő ígéretek következtek.⁴²

Idegenforgalom, Idegenforgalmi Hivatal

Iklódy-Szabó János nemzeti, sőt nemzetközi viszonylatban gondolkodott az idegenforgalmi ügyek tekintetében, azt gazdasági erőforrásnak, nemzeti érdeknek tekintette, mert azáltal bemutatathatja hazánkat a látogatóknak. Úgy vélte, a külpolitika

³⁹ Uo. 4.

⁴⁰ Uo. 5.

⁴¹ Uo. 10.

⁴² Veszprémvármegye, 1935. nov. 03. 3.

számára mindez gyakorlati eszköz, ezért tudatos felkarolójának kötelezte el magát. Bizott fejlesztése sikerében, amit lépésenként, tájegységenként igyekezett megvalósítani. Fejlesztése érdekében alkalmanként több területre összpontosítva javasolta a hazai és külföldi igényeket egyaránt kielégítő infrastruktúra kialakítását, fejlesztését. Például Veszprém viszonylatában kevésnek bizonyult a szálláslehetőség. Itt úgy alakult a helyzet, hogy egyéb körülmények a már meglévő készenléti állapotot háttérbe szorították. Ezt életközelségre hozza az 1940. május 12-én közölt újságcikk tartalma. Vértés Károly debreceni tanár írta az egyik helyi lap főszerkesztőjének: „... *hasson a polgármesterhez vagy az idegenforgalmat intéző szervhez, hogy a turistaszállót saját rendeltetésének megfelelően használják, és ne tanfolyam, raktár, szegényügyi iroda vagy katonai szállás működjön benne. Mert ha nincs szállás, – a Korona ugyanis drága diákoknak –, gátolják az ifjúságot hazájuk megismerésében.*”⁴³

A veszprémi idegenforgalmi hivatal eredetileg a kor szokásának megfelelően a Kaszinóban működött a Rákóczi tér 5. szám alatt. Egy példa a tevékenységükből: 1935-ben külföldi diáklányokat fogadtak Magyarországon. Veszprémbe érkezésükkor családoknál helyezték el őket, a család nyelvmestert kapott. Az volt a cél, a látogatók vigyék el az ország hírét, s ezzel segítsék az idegenforgalmat.⁴⁴

Néhány év múlva helyi fejlesztést követően a hivatal a Korona Szálló és Színház közötti épületegyüttesben folytatta működését, ahova elkészülte után a Kaszinóval együtt átköltözött. Eddigi épületét egy városrendezési tervnek megfelelően lebontották. Újabb helyiségeit pedig a város 1938 tavaszán bővítette ki, s ez is magába foglalta Iklódy-Szabó János fáradozásának eredményét.

„*Aki belép a veszprémi idegenforgalmi irodába, ott az Iparművészeti Múzeum tervezte magyar motívumú bútorzatot, a veszprémi csutoraipar remekeit, az egykori híres veszprémi szűr mintázata alapján készült díszítésekkel ellátott drapériákat, magyar stílusú csillárt és az ősi Árpád-kori múlt nagyszerű emlékeire visszamutató okmánymásolatokat talál. Szent István és Gizella királyné a koronázó paláston lévő arcképeinek nagyított másolatán kívül ott látunk Árpád-házi Boldog Margitnak a veszprémi Katalin zárdában töltött gyermekéveiből egy megható, szívbe markoló jelenetet ábrázoló képet, amelyet Ráskai Lea margitszigeti apáca által másolt kódex, a magyarul írt Margit Legenda első lapján található szöveg alapján Keipert László festett az irodában található egyéb rajzokkal, festményekkel és másolatokkal együtt.*”⁴⁵ Mennyezetét Veszprém régi arculatát ábrázoló freskószerű kép díszítette, amely Werner, Friedrich Bernhard rézkarca alapján készült. Kirakatában a Völgyhíd és a Vár makettje nyújtott csalogató látványosságot. Megjegyzik: az irodai helyiségekben mindig rend, fegyelem, tisztaság uralkodott.⁴⁶

⁴³ *Veszprémi Hírlap*, 1940. 19. sz. 4.

⁴⁴ MNL. Veml. V. 173. Polgármesteri iratok sz. n.

⁴⁵ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 13–14.

⁴⁶ *Veszprémi Hírlap*, 1939. 1. sz. 9.

Folytatva a korábbi gyakorlatot, az Idegenforgalmi Iroda kérte a kiadó szobák bejelentését.⁴⁷ Szükségük volt erre, mert beindultak az „*Iskolák kirándulásai Veszprémben. A múlt héten Veszprémben időztek a Redemptorista [szemlélődő katolikus rendhez tartozó] apácák tanítónőképzője Budapestről 8 tanár és 76 tanítójelölt, a polgári leányiskola Szombathelyről 2 tanár és 28 tanuló, a soproni gimnázium 4 tanára és 46 tanulója, a székesfehérvári leánygimnázium 4 tanára és 66 tanulója. Az Idegenforgalmi Iroda még további előjegyzést kapott vidéki intézetektől.*”⁴⁸

Az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács Veszprémben tartotta évi ülését, ami a város jelentős idegenforgalmi eseményévé vált. Fellobogózták a várost, az autóbusszal érkező résztvevőket Mesterházy Ferenc főispán, Rosos Károly polgármester, s Iklódy-Szabó János köszöntötte. Először az Idegenforgalmi Hivatalba, onnan a Vármegyeháza nagytermébe kísérték a megjelenteket, ahol Berky Miklós 1. alispán fogadta őket. Nevelési célból az angolkissasszonyok lánygimnáziumának felsőbb osztályú növendékei kísérettel jelen lehettek ezen az ülésen.

Iklódy-Szabó János törekvéseinek fő vezérfonalát egy példamutatóan összegegyezett egység képezte: az, hogy Veszprémet bekapcsolja az idegenforgalom országos vérkeringésébe a közeli Bakony nyúlványának értékeivel és a nyugat felé is nyitható Balaton vidékével. Ebben nagy segítséget nyújtott a Balatoni Intéző Bizottság munkája, a múltba visszanyúló események hasznosítása, Veszprémet illetőleg pedig az eddig említettek kivül a továbbiakban közölt intézkedései. Munkája hatását mi sem bizonyítja jobban, minthogy a város közösségei már korábban pozitívan értékelték eredményeit. Például az ipartestület 1935. február 17-ei ismeretterjesztő előadása dr. Wallner Ernő felsőkereskedelmi iskolai igazgatótól „*Veszprém idegenforgalma ipari szempontból*” címmel hangzott el, ugyanis kiemelten foglalkozott a kereskedő lélektani megfigyeléseivel.⁴⁹

Az idegenforgalom addig felelhetett meg zavartalanul eredeti vállalkozásának, amíg nem erősödött meg országunkban a háborús feszültség. Ekkor a turizmus is más irányt vett. A lakosságban még élt a céltudat, a társadalmi összefogás, de a törekvés ellenére is gyengült a bizalom. Emiatt, és mivel városon belül túl sok gáncsokodás érte sokoldalú munkáját, erről és más megbízatásáról is lemondott. De 1939-ben méltányolta többek tiszteletből jövő kérését, tehát közérdekből folytatta tevékenységeit.

Veszprém, mint a magyar zene forrása

Mivel jól ismerte Veszprém értékeit, a történelme, objektumai, szűr, csutora stb. sorában kereste helyét városa egyedi zenei életének. Közkinccsé kívánta tenni azon meggon-

⁴⁷ *Veszprémi Hírlap*, 1940. ápr. 28.

⁴⁸ *Veszprémvármegye*, 1934. 34. sz. 4.

⁴⁹ *Veszprémvármegye*, 1933. 44. sz. 2–3.

dolásból, hogy a város életének ezen szegmense is méltó helyére kerüljön Veszprém és a polgárosodó nemzet öntudatában. Népszerűsíteni kezdte mint figyelemre méltó témát.

Megalakult Veszprémben a székesegyház kórusa, amely a zenében jártas férfiakat tömörítette. Ezzel a témával foglalkozó írásaiban kiemeli, felidéz Veszprémben működő komponistákat, zenészeket. Levezeti, tevékenységük miként épült be a neves hazai és nemzetközi zeneművészek alkotásaiba, s mint terjedt el hatásukra a magyar zenei kultúra Európában. Kutatásai során ráirányította figyelmét a zene terén maradandót alkotókra, a már jelen korokban elismertekre, és arra, milyen példás kortársi viszony alakult ki közöttük. A nagy számú zenészek közül a következőkről emlékezett meg, tehát ez az ismertetés az ő gyűjtésén alapszik.

Ruzitska Ignác (Bazin, ma: Pezinok [Szlovákia], 1777. április 18. – Veszprém, 1833. február 15.) zeneszerző, karmester, aki Veszprémben 1800-tól vált a székesegyházi zenekar tagjává. Eredményes kortársi viszonyt alakított ki Bihari János, Csermák Antal, Kocsi Sebestyén Gábor, Lavotta János zenésztársaival. A művészi alkotások összegyűjtésében, lejegyzésében, megjelentetésében kitűnő segítőtársa volt Kocsi Sebestyén Gábornak. Szerkesztette a „*Magyar Nóták Veszprém Vármegyéből*” című kiadványsorozatot a Veszprémi Zenetársaság megbízásából, amelyben szerepeltette saját kompozícióit is. Számos magyar nótát átírt szerkesztés közben, hogy alkalmazhatóak legyenek forte pianóra.⁵⁰ Liszt Ferenc magyar rapszódijával, a német Brahms magyar táncdalaival kezdve, Reményi (Hoffmann) Ede hegedűművész, Erkel Ferenc, Hubay Jenő, Kacsóh Pongrác, Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Poldini Ede, Lehár Ferenc mindannyian merítettek az általa megőrkített zenéből. Így alakult ki a csárdás is, tehát ily módon ő is hozzájárult ahhoz.

Bihari János (Nagyabony [Szlovákia], 1764. október 21. – Pest, 1827. április 26.) zeneszerző, hegedűművész. Tizennyolc éves korától kezdve vezetett önálló szórakoztató zenekart az ország több településén. Legtöbbet Balatonfüreden játszott a zenekarával, de gyakran zenélt Veszprémben az itt tartózkodó nemesség szórakoztatására. Kezdetben virágénekeket, kurucdalokat, elsősorban nótákat komponált, majd verbunkos stílusban szerzett dalaival jeleskedett. Miután ismertté vált a „*Rákóczi induló*” Bihari János feldolgozásában, tudatosodott benne, hogy az ő verbunkosai alapján zenésítette meg azt Berlioz, természetesen verbunkos stílusban. Ezzel e műve bekerült a nemzetközi zeneirodalom kiemelkedő alkotásai közé. Fejleménye; az ilyen dalok tették lehetővé gróf Apponyi Antal, később fia, Rudolf nagykövetek idejében a magyar ruhás magyar bálkat Párizsban. Sándor Móric gróf egy alkalommal lovával együtt kelt át erre a mulatságra Londonból. Mindez azt is mutatja; Európa központjába, lelkébe vésődött a magyar zene.

Csermák Antal (? [Csehország], 1771. ? – Veszprém, 1822. október 25.) hegedűművész, hegedűtanár, zeneszerző korán került Magyarországra, Lavotta János tanítványa

⁵⁰ SZIKLAY 1940. 290.

volt. Hányatott, küzdelmes életet élt. Járt Bécsben, Oroszországban, végül József nádor udvari zenészévé vált. Bihari Jánossal Gödöllőn ismerkedett meg. Élt a Balaton környékén, majd veszprémi letelepedését követően bekapcsolódott a helyi zenei életbe: magyar nótákat, táncdalokat szerzett, a verbunkos stílus legkiemelkedőbb alakjai közé küzdötte fel magát. Igyekezett közelíteni a magyar zenét a nyugati zenei stílushoz. Kísérletezett a nyugaton már bevált kamarazenei, programzenei megoldásokkal.

Kocsi Sebestyén Gábor (Debrecen, 1794. február 14. – Pest, 1864. április 4.). Debrecenben végzett jogot. Ügyvédi diplomával 1810-ben telepedett le Veszprémben. 1837-től huszonhárom éven át volt Veszprém vármegye főügyésze, országgyűlési követe. Elmés, anekdotás, olvasott embernek jellemezték. Gyűjtötte a magyar nótákat, publikált, foglalkozott színműírással. 1823-ban kezdeményezésére alakult meg a Veszprémi Zenetársaság. Kiadott gyűjteményük címe „*Magyar nóták Veszprém Vármegyéből*”, amely 1822-től 1832-ig 15 füzetben jelent meg. Ezzel sokat tett a magyar zene megmentéséért, Lavotta, Csermák, Bihari, Rózsavölgyi Márk megismertetéséért. Fáradhatatlan tagjai voltak még e zenetársaságnak Kemény Ferenc, Ruzitska Ignác karnagyok, Bihari János, Csermák Antal, akik összegyűjtötték és kottára írták a magyar zene történetében „verbunkos stílus” elnevezés alatt ismert irányzatot követő zeneszerzők műveit.

Arnold György (Paks, más forrásban Taksony, 1781. június 5. – Szabadka [Szerbia], 1848. október 25.) zeneszerző, karmester. Kezdetben sikerrel gyarapította az egyházi zeneirodalmat. A bunyevácok ma is éneklék egyházi énekeit. A dalirodalom kialakulása idején több költőnk művét zenésítette meg. Nevezetes például a Kisfaludy Károly „*Kemény Simon*” című drámájából komponált dalműve. Viszont a reformkor énekköltészetének egy tőle származó szerzeménye Veszprém térségéhez kötődik. Amikor Kisfaludy Sándor felépíttette Balatonfüreden Magyarország harmadik önálló közházát, – amelyről József nádor úgy vélekedett, „*Magyarország díszé*” – , 1931. július 2-ai megnyitójára készítette el „*Nemzeti Ének*” című versét. Ezt zenésítette meg. Az avatáson Komlóssy Ferenc színész szavalta el a prólógus gyanánt, majd a színészek elénekelték. „*Adja Isten!, hogy a Magyar / A félvilág uralja, / S vérrel szerzett szabadsága / Soha kárát ne vallja! / ...*” Oly siker lett Kisfaludy Sándor megzenésített költeménye, hogy arról Iklódy-Szabó János külön is megemlékezett. „*Az akkor nagy hatást keltett himnusz-szerű zenei dallamot, amelyet Kölcsey Himnuszának megjelenése előtt szerte, az egész országban énekeltek, minden vasárnap délelőtt fogja a harangjáték leadni.*”⁵¹

Kemény Ferenc alias *Gemin Francois*, (? [Franciaország], 1763. ? – Veszprém, 1832. március 13.) mint egyházi karnagy Ruzitska Ignác elődje, orgonista, zeneszerző. Egyházi zenét szerzett, kiemelkedő részese volt Veszprém zenei életének: szervezés, irányítás, tanítás stb. téren, s dalaival szerepel a nótáskönyvben.⁵²

⁵¹ SZIKLAY 1940. 296.; IKLÓDY-SZABÓ 1938. 13.

⁵² IKLÓDY-SZABÓ 1933. 1–4.

A Tűztorony zenélő szerkezete

Iklódy Veszprém ősi karakterisztikus jellegét erősítő objektumnak tekintette munkahelye, a Veszprémi Takarékpénztár irodaházának közelében álló Tűztoronyt. Korábbi elnevezése Vigyázótorony volt, de említette egyszerűen Őrtorony megnevezéssel is. Javaslatot tett zenélő szerkezettel történő felszerelésére. A helyi vezetőségnek szintén célja volt fokozni Veszprém történelmi és romantikus hangulatát; elfogadták az előterjesztését. Ketten tervezték meg Bokrossy Jenő városi műszaki tanácsossal, az Idegenforgalmi Bizottság elnökével. Iklódy vállalta: megszerzi hozzá az eszközöket és anyagiakat. Eszközök tekintetében szükség volt egy óraműre, négy világító számlapra és 24 népdalra, de terveztek közéjük néhány más zenerészletet is beiktatni. Összekötésbe léptek az Idegenforgalmi Alap kezelőivel, mert az összköltség 5000 P körüli összeget igényelt. (Összehasonlításként: ebben az évben 1 liter petróleum, illetve 1 kg félbarna búzakenyér 36 fillérbe került.)

Miután felajánlotta anyagi támogatását az Idegenforgalmi Hivatal, megkezdheték a több évet igénylő munkafolyamatot. Az óralap körül szűk hely állt rendelkezésre, emiatt le kellett mondaniuk a harangjátékoknál szokásos alakok alkalmazásáról, helyette mindenképp szívhez szóló zenei tökéletességet kívántak nyújtani ősi magyar zenével, hogy ezzel idevonzzák a külföldieket, a magyarokat pedig visszaröpítsék eredeti zenei múltjukba. Előteret kaptak a verbunkosok, palotások.⁵³ A műszaki kivitelezéssel három szakértőt bíztak meg: Reményi Mihályt, az Országos Zeneakadémia hangszergyárosát, Macskásy Ferencet, a Villamos Hang Vállalat tulajdonosát és Csury Ferenc szegedi órasmestert. A munka kiteljesedése még két zenei szakértő: Major Ervin, az Országos Zeneakadémia tanára és Brodszky Ferenc, a veszprémi zeneiskola igazgatója nevéhez kötődik. Brodszky Ferenc a kiválasztott melódiák közül többet átírt az adott kor stílusának megfelelőre. A toronyzenéhez kiválasztott zeneszámok a következők lettek:

- 1. Arnold György – Kisfaludy Sándor: *Nemzeti Ének 1831-ből.*
- 2. Csermák Antal: *Magyar lassú.*
- 3. Kemény Ferenc: *Veszprémi verbunkos.*
- 4. Bihari János: *Bercsényi nótája.*
- 5. Ismeretlen szerző: *Biedermeier dalocska.*
- 6. Ruzitska Ignác: *Verbunkosok és Friss a Veszprém megyei Nótákból.*
- 7. Bihari János: *Verbunkosok.*⁵⁴

⁵³ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 12–13.; *Veszprémi Hírlap*, 1937, 24. sz. 4.

⁵⁴ SZIKLAY 1940. 296.; *Veszprémi Hírlap*, 1937. 16. sz. 3. Hazánkban eddig csak a máriabesnyői templom tornyának van harangjátéka, amit a XV. század végén Hollandiában alkalmaztak először.

A zeneszerkezet elkészülte után a városi képviselő-testület köszönetét fejezte ki a közreműködőknek. 470 pengőt szavaztak meg e célra, és 500 pengőt az óra kivilágítására, amit a közvilágítási lámpákhoz csatlakoztattak. A zeneszámok négynaponta ismétlődtek, kivéve Arnold György zeneművét, amit minden vasárnap délelőtt játszott a szerkezet. Déli 12 órakor pedig a *Magyar Hiszekegy* zendült fel. A negyedórákat gongütés jelezte villamos erősítővel felszerelve a westminsteri óramű daljátékának kíséretében.⁵⁵

A harangjáték lehetőségét tudatosan építették be az idegforgalom tevékenységébe, például a rendezvények kezdetét működésének idejéhez igazították.

Közlekedés, úthálózat

Iklódy-Szabó János előremutatóan értelmezte: a térség közlekedési lehetőségeit minden útirányból és városon belül is szükséges fejleszteni, mert csak így segíthetik elő a megfelelő fejlődést. Ezt az idegenforgalommal kapcsolatban kiemelten fontosnak, nélkülözhetetlennek tartotta. Tudatában volt annak, hogy az előző század 70-es éveiben előnytelenül létrehozott vasúti hálózat elzárta Veszprémet korábbi gazdasági életétől. Kívánatosnak tartotta, hogy Veszprém egy nagyarányú úthálózat gócpontjává váljon. Intézkedései alkalmával a javaslat és kivitelezés megkezdése előtt mindig szemléltetett, indokolt, példát hozott fel. Előfordult, amikor a vármegyei közigazgatási bizottság teljes ülésén ügyi kérdésben interpellált, ekkor számolt be a németországi útján tapasztaltakról lenyűgöző elbeszélő stílusban, hogy minél inkább megnyerhesse hallgatóit.⁵⁶ Célja volt annak elérése, hogy a nemzetközi úthálózat minden irányból érintse a Bakonyt és a Balatont! Két évvel később ugyanezen közegben a vasúti menetrend módosítása és az autóbuszjáratok előnyös indítása tárgyában szólalt fel.⁵⁷ Javasolta a nemzetközi vasúti összeköttetés bővítését.

Ennek útvonala a Balti-tengertől Adriáig: Berlin–Oderberg–Győr–Veszprém–Keszthely–Zágráb–Fiume–Adria összeköttetésével. Fontosnak tartotta Veszprém érintését. Foglalkozott még az általa felkarolt tájegység vasúti vonalainak célszerűbb kihasználásával. Árpád-típusú sínautobuszokkal tervezte megoldani a felszíni formák miatt nem éppen gondmentes Bakony és Balaton közti közlekedést. Kiemelte, az utasok az alsóörsi kikötőben átszállhatnának hajóra, élvezhetnék a hajózást, egyben gyönyörködhetnek a tavat övező változatos és egyedí panorámában.⁵⁸

Mivel számolt az autóforgalom növekedésével, az utak kiépítésének megkönnyí-

⁵⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1937. 16. sz. 3.; *Veszprémi Hírlap*, 1939. 7. sz. 2.

⁵⁶ *Veszprémi Hírlap*, 1936. 33. sz. 2.

⁵⁷ *Veszprémvármegye*, 1934. 43. sz. 2.; *Veszprémvármegye*, 1937. 16. sz. 3.; IKLÓDY-SZABÓ 1938. 16.

⁵⁸ *Veszprémvármegye*, 1934. 43. sz. 2.

tése céljából térképet készített Észak-Dunántúlról, és indítványozta: a Budapest–Graz között tervezett autóbuszjárat szintén érintse Veszprémet. A Veszprémhez fűződő közlekedésfejlesztés érdekében többször tárgyalt Kolossváry Endre, a Posta és Távirada Igazgatóság helyettes vezérigazgatójával, aki veszprémi születésű lévén, megértéssel fogadta az ügyet. Az ő nevéhez fűződik az 1926-ban megnyílt első autóbuszjárat Veszprém–Nagyvázsony között, ami Veszprém centrális autóbuszüzemének kiépítéséhez vezetett. Így hozzásegítette a várost a közlekedési elzárkózottságából való kilépéséhez.⁵⁹

Törekvéseiket, és főleg a város áldozatkészségét követően elkészült a város területi egyenlőségeit áthidaló viadukt, „*amely a Budapest – Veszprém – Graz-i műútnak egyik legmerészebb alkotása, és amelyet megnyitásának évéhez méltóan Szent István völgyhídnak nevezett el a kormány.*”⁶⁰

Megkapta a segítséget, elérte célját a város fejlődése és az idegenforgalom fellendítése tekintetében is, s ezt így értékelte művében: „*A várost keresztező utaink észak, déli, kelet és nyugati irányban a Gömbös, Darányi és Imrédy kormányok megértő támogatásával a mai kor közlekedési eszközének, az autó és autóbuszoknak megfelelően már túlnyomórészt nemes burkolattal vannak ellátva, [...] a város kék-piros színeivel festett oszlopokon a város nemzetközi jelentőségéhez méltóan, mert a Róma – Graz – Budapest-i és a Calais – Isztambul-i útból elágazó Győr – Balaton-i út keresztmetszetében feksziünk, hirdetni fogja: Veszprém köszönt Benneteket!*”⁶¹

Veszprém-Jutasi repülőtér építése

Bár felépítését nem kapcsolhatjuk szorosan az ünnepekre való felkészítéshez, – létesítését társadalmi-politikai helyzet indukálta –, viszont időszerűsége miatt parallel intézkedést, anyagiak tekintetében fokozott áldozatkészséget igényelt a várostól. Iklódy-Szabó János hasznos kapcsolatok kiépítésével, a létesítményre szánt tőke megszerzésével, célszerű felhasználásának felügyeletével vett részt ebben a nagy horderejű munkálatban. Számítottak az illetékesek a repülőtérre konkrét célja mellett az idegenforgalom bekapcsolásánál is. „*... a repülőtér megszerzése érdemében igen nagy része van dr. Iklódy-Szabó János kincstári főtanácsos, képviselő-testületi tagnak, aki összekötetéssel és önzetlen munkájával nagy segítségére van a városnak. Iklódy-Szabó Jánosnak, valamint Darányi Kálmán földművelődésügyi miniszternek és Dálnoky Kovách Gyula államtitkárnak a képviselő-testület köszönetet szavazott.*”⁶²

⁵⁹ Veszprémvármegye, 1934. 43. sz. 2.; SZIKLAY 1940. 170.

⁶⁰ IKLÓDY-SZABÓ 1938. 5.

⁶¹ Uo. 16.; Veszprémvármegye, 1937. 16. sz. 3.

⁶² MNL Veml. V.173.b: Veszprém megyei polgármesteri hivatal 1936. 214/70.

Veszprémet és környékét bemutató kultúrfilm

Az Országos Magyar Vékend Egylet Veszprémi Osztálya 1934-ben rendelte meg e 35 perces hangos kultúrfilmet a Magyar Filmiroda Rt.-nél az Ünnepi Hét előkészítő munkálatai között. Az egylet és az Idegenforgalmi Bizottság vezetősége támogatta készíttetését. Emellett a Veszprémi Takarékpénztár vállalt garanciát a költség felére, 3000 pengőre. A kultúrfilm eredetileg „*Veszprém, Szent István és Gizella királyné városa*” címmel jelent meg, s bemutatta az ősi város múltját, kultúráját, lenyűgöző természeti szépségeit. Bemutatóját Budapesten tartották a Kamara és a Décsi elsőhe-tes mozgóképszínházban, hiszen e filmtől várták az országos, de elsősorban a veszprémi idegenforgalom emelkedését. „*Magyarországon ez volt az első eset, hogy egy vidéki magyar város a film szívbé és lélekbe markoló hatásaival és közvetlenségével kezdje meg a maga hódító körútját.*”⁶³ Veszprémi bemutatója a nagy-bizottság értekezletének zárása keretében a helyi moziban történt, ahova az értekezleten résztvevők közösen vonultak át. Különleges élményben részesültek, mert ilyen tartalmú és szép kiállítású filmet abban a korban nemigen láthattak más magyar városról.⁶⁴ Jelenleg is vetíthető, napjainkig megőrizte városunk korabeli imázsát.

Laczkó-emplékkút (megnevezése napjainkban Laczkó-forrás)

Az Ünnepi Héten, 1935. augusztus 17-én, kegyeletünnepély keretében avatták fel a Királykúti-völgy lövölde mögötti részében a Laczkó Dezső néhai vármegyei múzeumigazgató emlékére elnevezett forráskutat. Iklódy-Szabó János beszéde nyitotta és zárta az ünnepélyes felavatását. Két beszéde között dr. Lóczy Lajos egyetemi tanár, a Földrajzi Intézet igazgatója méltatta Laczkó Dezső életét, tudományos működését. Beszédéből kiérződött, hogy kettejüket szoros baráti kapcsolat fűzte egymáshoz. Dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár, a veszprémi származású nagy tudású geológus, a Magyar Turista Egyesület elnöke beszélt még zárszó előtt Laczkó Dezsőről.⁶⁵

Piarista Diákszövetség

Neves veszprémi személyek tartoztak a tagjai közé, mint Laczkó Dezső, dr. Csolnoky Ferenc, dr. Cseresnyés József, a társelnök Iklódy-Szabó János volt.⁶⁶ Több alkalommal megismételték: ragaszkodnak a személyéhez, irányításához. Szövetségük célja a piarista szellem ápolása, az ifjúság erkölcsi vezetése, anyagi támogatása volt, s mindezeket példamutató kötelességteljesítés mellett kívánták megoldani.

⁶³ SZIKLAY 1940.

⁶⁴ *Veszprémvármegye*, 1935. nov. 03. 3.

⁶⁵ *Veszprémvármegye*, 1935. 34. sz. 2. ; *Veszprémi Hírlap*, 1937. 46. sz. 3.

⁶⁶ *Veszprémvármegye*, 1933. 43. sz. 3.

MANSZ

Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége magyar báljának védnökei közé is tartozott. Segíteni kívánta munkájukat, mert „E mozgalom egyrészt hazafias célt, másrészt a magyarság takarékosagra nevelésének célját szolgálja, és az iskolák hazafias tanári, tanítói testületének és tanulóinak bekapcsolása révén akar minden családot megmozgatni.”⁶⁷

Dalárda

1938-ban a Veszprémi Polgári Dalegyesület aranyérmes férfikara és a Veszprémi Szimfonikus Ének- és Zeneegyesület bronzérmes vegyes-kara mellett az Országos Dalosversenyen szerepelt a Veszprémi Iparos Dalárda Székesfehérváron. Iklódy ez utóbbi működését segítette. Az Iparos Dalárda e versenyen 1. c. helyezést ért el, 40 pontszámmal aranyérmes és csoportdíjat nyert.⁶⁸

Kislakások

Már korábbi időtől fogva folytattak Veszprémben MABI (Magánalkalmazottak Biztosító Intézete) építkezést. A Viaduktól keletre eső városrészt nevezték e korban „Veszprémi Tabán”-nak. Iklódy-Szabó János 1940-ben tett javaslatára és közbenjárásával itt épültek emeletes bérházak kislakásokkal a középosztály problémás lakáshelyzetének megoldására. Hogy a lakáshoz jutás valóban segítséget jelentsen, a Belügy- és Pénzügyminisztériumban megszerezte ezekre az építési hozzájárulást és az 5-15 évre szóló adó- és pótdókedvezményt. A beköltözhetőség idejét 1941. május 1-jére tűzték ki.⁶⁹

Vöröskereszt

1940-ben Iklódy-Szabó Jánost nevezték ki a Vöröskereszt főmegbízott-helyettesévé, amit követően Veszprém vármegyében húsz év szüneteltetést követően újból létrehozták a Vöröskereszt választmányt és a Magyar Vöröskereszt Veszprémi Fiókját. Egy-egy adat ekkori tevékenységükből: 1940-ben az iskolákban vöröskereszt-csoportokat hoztak létre. A polgári iskolák kiállítását és kreatív célú árusítást szerveztek a tanulók munkáiból. A megnyitóra Iklódy-Szabó Jánost kérték fel. Bemutatták Fekete István: „Hajnalodik” című darabját a veszprémi Petőfi Színházban Mesterházy Fe-

⁶⁷ Veszprémi Hírlap, 1938. 41. sz. 2.

⁶⁸ Veszprémi Hírlap, 1938. 25. sz. 5.; 43. sz. 5.

⁶⁹ Balatoni Kurír, 1940. máj. 26. 1. és MABI építkezés Veszprémében. Pápai Hírlap, 1914. máj. 17. 1.

rencné főispánné, a vöröskereszt főápolónője és Iklódy-Szabó János támogatásával. Az előadás jótékony célú bevételét a Vöröskereszt Egylet javára fordították. A vöröskereszt szervezete 1942 tavaszán Mesterházy Ferencné irányításával kéthetes betegápoló tanfolyamot indított. A záróvizsgán jelen volt Iklódy-Szabó János és dr. Nagy László polgármester.

Miközben a fenti ügyeken dolgoztak, Veszprém vármegye 1937-ben küldöttséget alakított azzal a céllal, hogy nyújtsák át a megye jubileumi Szent István-év ünnepeire vonatkozó memorandumot a miniszterelnöknél és kultuszminiszternél. Tagjai között volt dr. Pongrácz József főiskola-igazgató, dr. Mohácsi Lajos evangélikus lelkész, Iklódy-Szabó János, Nirnsee Pál országgyűlési képviselő, dr. Simon György prelátskanonok és dr. Pfeifer János szentszéki jegyző, püspöki levéltáros. Dr. Darányi Kálmán és dr. Hóman Bálint is szívesen fogadta őket. A teljesítésre lehetőségük szerinti ígéretet tettek.⁷⁰ Bár a Szent István évi Ünnepi Hét rendezvényeit 1938-ra tervezték, de csak 1939-ben tudták megtartani.⁷¹

Szerteágazó elhatározásait, tetteit hazafias és emberbaráti érzelmei vezérelték, s mindenkor célja közé sorolta a kulturális igények kielégítését. Minden területen vállalta a népszerűsítés feladatát, amit propagálásainak, javaslatainak, előadásainak témái igazolnak.

„*Veszprém város történelme*” címmel dr. Iklódy-Szabó János magyar királyi kincstári főtanácsos tart előadást az 1938. szeptember 8-ai Idegenforgalmi Nap alkalmából a Vármegyeház nagytermében – adta közre a korabeli újság. Értékes előadásában Veszprém város ősi kultúráját domborította ki. Szervező képességére utal, az ünnepség után a Vigyázótorony harangjátékának bemutatója következett, majd a város nevezetességeinek megtekintése.⁷²

A Dunántúli Közművelődési Egyesület irodalmi és művészeti estjén 1940-ben „*A dunántúli ember nemzetépítő életszemléletéről*” szolt előadása. S ugyanebben az évben ezen egyesület félszázados jubileumi ülésén – amit Veszprémvármegye dísztermében tartottak – az ünnepi beszéd Iklódy-Szabó Jánostól hangzott el „*A Dunántúl szíve*” címmel. Allegorikus megközelítéssel kezdett előadásában a Balatont illetve ezzel a megnevezéssel.⁷³ Miután kiemelte az idegenforgalom feladatát, lehetőségeit, rátért a következőkre. A Balaton, Veszprém, Bakony, és környékük természeti, történelmi, iparművészeti, kulturális értékei megvannak, csak összefogás kell! Előadását a Balaton és Bakony egységét bemutató, repülőtávtalból készített képekkel szemléltette, miközben kiemelte az e tájegységek környékére jellemző és hullámzó élet-

⁷⁰ *Veszprémi Hírlap*, 1937. 20. sz. 5.; 21. sz. 5.

⁷¹ MNL Neml. V. 173.b: Veszprém város polgármesteri iratai (elnöki iratok) 2666/1939. Iratjegyzék 1–30. sz. pallium sz.n.

⁷² *Veszprémi Hírlap*, 1938. 41. sz. 5.; 42. sz. 2.

⁷³ SZIKLAY 1940. 355–365.

viszonyokat. A Balaton történetét a magyar kultúra fejlődését biztosító bencés rend tevékenységével kezdte, ami 1055-re nyúlik vissza. A lovagkor középkori pezsgő életét, romantikáját a vulkanikus hegyekre épült várak romjai őrzik. Hosszadalmas visszaesés a török hódoltság idejében kezdődött, de Eötvös Károly „*Utazás a Balaton körül*” című művében közli az 1970-es években még látható, érinthető szépségeit. Amint áttért a Bakony vidékére, kifejezte: a Bakony és a Balaton népe „*Mind hősök ők, mind férfiak, mind hű és hazafi.*” Zömmel agrár foglalkozásúak, iparos-, kereskedő társadalom tagjai, közép és felsőbb réteg lakja. A Bakony vidékén sok a német ajkú lakos. Népi érdekessége a betyárvilág romantikája. Közülük Savanyú Józsi, Sobra Jóska, és a bandájukba tartozó betyárok egyéniségeit, tetteit részletezte.⁷⁴

Szintén ez évben az ELTE Bölcsészeti Karának szabadegyeteme indított előadás-sorozatot „*Magyarország legszebb tájai*” címmel. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal felkérésére ezen a „*Bakonyról és vidékéről*” tartott vitetett képes előadást.⁷⁵

Ezeket, és hasonló tevékenységeit is megelőzték kontroll alatt tartott elgondolásai. Egy 1936. évi alkalom kínálkozik erre jó példának. Dr. Iklódy-Szabó János motiválásának megfelelően tervezte meg Keipert László festőművész új propagandaplakátját. „*A kép jobb sarkában Veszprém város ősi címere: egy páncélba öltözött tollbokrétás lovas-vitéz. A lenyugvó napsugarak aranyos fénnel árasztják el a Várhegy impozánsan kiemelkedő tornyait és a főpapi rezidenciát. A hegy nyugati lankáin jelentkeznek a város további kontúrjai, kiemelkedve köztük a református templom és az angolkis-asszonyok zárdájának tornyai. A Várhegy aljában a Margit romok, mellette a Szent Benedek-hegy sziklái tetején a békét hirdető kereszt. A kép egyenesen megragadó! Aláírása: Veszprém, Hungária. Cél a Balaton-vidék nagyszerű kincsének külföldön való megismertetése.*”⁷⁶

Posztív gondolkodása, javaslataival kapcsolatos felelősségérzete példamutató, fellelhető minden megnyilvánulásában. Igazolja ezt, amikor a vesztes háború vagy más gátló tényező miatt elhúzódó vagy félbe szakadt megoldásokat újabb és újabb fórumokon ismételten javasolt, sürgetett, mindezt azért tette, mert hitt éltető erejükben. Folyamatosan ápolta a már kialakított magasabb szintű kapcsolatait, tudta: a korábbi jóindulatú fáradozások eredményét csak ezzel a gesztussal lesz képes hitelesen elismerni, erősíteni. Nem kerülték el figyelmét a technikai vívmányok, amelyek egyike az Árpád-típusú sínautó, sem a helyi szakemberek városuk szebb jövőjéért végzett alkotó munkája, például a Csomay-strand létrehozása. Ezekben az esetekben az elismerés mellett a fel-, illetve kihasználhatóságra igyekezett javaslatot tenni. Maradt fenn arra is példa, amely dicsőíti eredményességét. „*Az 1935. év nyarán lezajlott fényes ünnepi hetek, amelynek maradandó emléke a Vármegyei Múzeum mellett épült Bakonyi Ház*

⁷⁴ SZIKLAY 1940. 364–365.

⁷⁵ *Veszprémi Hírlap*, 1940. ápr. 04.

⁷⁶ *Veszprémvármegye*, 1936. 23. sz. 3. ; *Veszprémi Hírlap*, 1940. 26. sz. 1.

*és az a propagandaszerű tevékenység, amely a sajtóban, rölapokban Veszprémet az ország egyik első idegenforgalmi centrumává avatta, jelentékeny részben Iklódy-Szabó János hallatlan energiájának és szívós munkájának köszönhető.*⁷⁷

Egyéniségét egyértelműen jellemezte a humanitás, tiszteletadás, segítő- és együttműködő készség. Jelentős segítséget nyújtott saját és közösségei elgondolásai megvalósításához a népszerűsítés különböző módszereinek élményszerű alkalmazásával, a létesítmények létrehozásával kapcsolatos önzetlen energiájával. Mint korának valódi kultúrmunkása, időtálló életművet hagyott maga után. Alkotó sikeréhez hozzájárult céltudatossága, összhangra törekvése. Mindebből profitált városa, annak térsége, egész nemzete. Kézzel fogható eredményein kívül képes volt hatást elérni kortársai körében, s kifejezésre juttatni reményét, amely szerint az utókor is hasonlóan fogja értékelni a törekvéseit. A Balatoni Szövetség veszprémi nagy-értekezletének nyitó beszédét ennek megfelelően a következő gondolattal zárta. Elismerésem és tiszteletadásom jeléül én is így teszek:

*„Íme itt van a kultúrában, művészetben, természeti szépségekben, történelmi emlékekben oly gazdag egység, [...] amelynek gyönyörűsége központja és ékessége az ősi Veszprém. Adjuk át az egységnek ezt a tudatát minél többeknek! Nagy érték lesz benne számunkra, szent hagyomány azoknak, akik utánunk következnek.*⁷⁸

FELHASZNÁLT IRODALOM

A lábjegyzetben jelölt hetilapok és folyóiratok

MNL Veml. V.173. Polgármesteri iratok sz. n.

MNL Veml. V.173.b. Veszprém megyei polgármesteri hivatal 1936. 214/70

MNL Veml. V.173.b. Veszprém város polgármesteri iratai (elnöki iratok) 2666/1939. Iratjegyzék + 1–30. sz. pallium sz.n.

IKLÓDY-SZABÓ János (1933): *Veszprém mint a magyar zene forrása*. Budapest. Kellner Albert Könyvnyomda.

IKLÓDY-SZABÓ János (1938): Veszprém és a Szent István évi ünnepi hetek. Különlenyomat a *Balatoni Kurír* számaiból. 1938. szeptember 15. 4–16.

SZIKLAY János (szerk) (1940): A magyar tenger Iklódy-Szabó János megvilágításában. (Beszéd, cselekedetek, írások, munkásságát érintő megállapítások 1933–1940. *Balatoni Kurír* különkiadása. Sajtó alá rendezte dr. Sziklai János. Budapest.

⁷⁷ *Veszprémvármegye*, 1934. 42. sz. 3.

⁷⁸ *Veszprémvármegye*, 1934. 43. sz. 3.